

Alenka
Rebula
Tuta

»Kdo je tisti, ki me je pripeljal iz sprenevedanja? Kdo mi je predal krvave izkušnje svojega življenja, da lahko o tem govorim? V slovenski javnosti velja, da je vse, kar govorim, moja modrost. Pa ni. Živi idejni izvir in avtorica vsebine, ki jo zadnje desetletje ubesedujem v knjigah, na predavanjih in delavnicah je namreč moja učiteljica, sodelavka in prijateljica Josipa Prebeg,« pravi Alenka Rebula Tuta, ki živi v Italiji, a dela za Slovenijo.

Prvi korak k pravični družbi je odpoved sprenevedanju

Tekst

Alenka Zgonik

Foto

Uroš Hočevar

“

Velikokrat poveste, da ste svoj pogled na delo za pravično družbo popolnoma spremenili skozi izkušnje učenja pri Josipi Prebeg. Kako naj torej razumemo pravičnost?

Pravičnost je po moje predvsem iskrena želja, da bi živeli v resnici, a brez kaznovanega naboja do kogarkoli. Obenem pa je to skromnost, ker se ne počutimo pravičniško večvredne, ampak samo dosledne v mejah tega, kar nam je trenutno jasno. Zavedamo se, da je resnica vedno skrita pod površino nam očitnega in razvidnega. Pravičnost je cilj, ki nas presega, sila, ki nas preizkuša in obdeluje, nikoli je ne posedujemo. Zato se ne razglašamo za njene oznanjevalce. Nagnjeni smo k sprenevedanju, zatekanju v tolažilne laži, bežanju pred odgovornostjo. Vemo, da ni težko grmeti proti očitnim krivicam, medtem ko je postajati pravični ljudje vse prej kot lahko. Ovir je nešteto in nikoli nismo na cilju.

Josipa Prebeg, s katero pišeta knjige in pripravljata delavnice, pravi, da je čut za pravičnost prirojen. Da se v globini vedno zavedamo krivičnih dejanj in se zato preziramo ter si ne dovolimo uživati svojih dosežkov?

Da, to spoznanje se je v njej oblikovalo v desetletjih spremljanja ljudi, ki so bili tudi na visokih položajih, v stikih z velikimi učitelji, ki so varali sebe in druge, zato ne gre za poljubno teorijo. Tudi sama sem to preverila. V nas deluje vgrajeni notranji zakon, nepopustljiva jasnost o tem, kdaj se varamo o lastnih namenih. Ta zakon lahko seveda kršimo in izberemo pot krivičnosti, ker pravičnost ni nagon ali avtomatizem. Je samo možnost, po kateri hrepeni naš najčistejši del, ki podpira našo izpolnjenost. A zelo pogosto te možnosti ne izberemo in ta odmik od notranjega zakona plačamo s pomanjkanjem samospoštovanja in z izgubami vseh vrst. Tega ni lahko opaziti, ker ljudje preziranje sebe spretno prikrivamo najprej sebi, potem pa tudi drugim. Zavesti, da druge varamo, izdajamo ali izkoriščamo, ne dovolimo na dan. Obenem se soočamo s pekočimi in ponavljajočimi neuspehi. Bolečino in samouničevalna dejanja preimenujemo v kaj drugega, da ne trpimo ob pogledu na svoje življenje.

Kak primer?

Sprenevedanju izdatno pomagajo inteligenca, izobrazba, izkušnje. Vsak si lahko izdelava svojo prepričljivo zgodbo, v kateri ni nič kriv. Zgodba je lahko mučeniška ali zmagovalna, odvisno od značaja in potreb. Vse neljube dogodke je mogoče preobraziti v smolo in zaroto ... Možno jih je tudi rožnato obarvati in spremeniti v nepomembno zadevo, ki nas ni ranila. Lahko rečemo tudi, da se veselimo spremembe in se silimo biti pozitivni in neranljivi ob izgubah. Če naš načrt propade, lahko vedno najdemo sovražnika, če ustvarjalnost usahne, je kriva izčr-

panost ... Umetnost sprenevedanja je v tem, da bi lahko bilo vse to res, pa ni. Zato je sprenevedanju tako zelo težko priti do živega. Cena za sprenevedanje je prezir do sebe, ki ruši, kar gradimo, a tega nečemo videti.

Kako se oblikuje odnos do pravičnosti?

Temelji odnosa do pravičnosti se zgradijo organsko, v telesu, v prvih letih življenja. Kar doživljamo, nam je razvidno, če tega nihče ne prezira, zanikuje in potvarja. V sočutnem in spoštljivem odnosu, ker smo obravnavani kot častna bitja, se naučimo sprejemati in oddajati jasna, resnična sporočila. Zaupanje v starše omogoča pristno izmenjavo občutkov in besed, v katerem se nihče ne spreneveda, da se dogaja kaj drugega. Nihče v družini torej drugega ne sili, naj odstopa od tega, kar vidi in čuti. To je osnova čuta pravičnosti: dovoljena je resnica. Med drugim je to tudi demokracija v malem, zametek demokratične družbe, v kateri imajo ljudje pravico videti, kaj se res dogaja brez prikrivanja in preimovanja dejstev v kaj drugega. Ko smo jezni, ne rečemo, da smo žalostni, ko začutimo sovražnost, ne rečemo, da nas drugi spravlja ob pamet. Ko se nam kaj upira, ne rečemo, da nam je vseeno ... Vsi, majhni in veliki, imajo pravico do svojih občutkov in želja, potem pa se dogovarjamo o usklajevanju osebnih resnic.

Se torej (ne)pravična družba začne uresničevati že doma?

Prav gotovo. Otroci in mladostniki naj bi pridobili jasen občutek za to, kako doživljamo sebe in druge, kadar smo resnični in iskreni. Zaradi osebne izkušnje, ki nas je s starši povezala in nam dala varnost, zaupamo v moč resnice, saj se je izkazala za blagodejno silo. Zato se v nas naseli organsko (psihofizično, občuteno, utelešeno) prepoznavanje pristnosti, ki nas več ne zapusti. Če pa resnica ni dovoljena in je prepoznavanje dejstev ogrožajoče, sramotno, celo grozljivo za otroka, bo zaupanje v izrekanje osebne resnice potrebno šele zgraditi. Raje bomo povedali samo kaj vsečnega ali bomo obmolknili in nazadnje ne bomo niti vedeli več, kaj res čutimo.

Pravica izražati, kar čutim, in doživeti, da je to ovrednoteno, je prva in osnovna pravica novorojenega človeka in temelj pravične družbe. Vsak od nas doživlja drugače in vsak ima pravico, da je slišan. Priznana drugačnost med nami omogoča kulturo miru, v kateri so ljudje povezani v enakopravnosti različnih pogledov na realnost.

Kaj vse vpliva na oblikovanje našega čuta za pravičnost?

Kako se lahko izpridi? Katera ravnanja so škodljiva?

Škodi nam vse, kar nam prepreči, da bi opaženo resnico lahko v sebi potrdili kot verodostojno. Škodi nasilje, s katerim nas tako zastrašijo, da ne vemo več, kaj je res, škodijo vse oblike zlorabe, vse oblike siljenja, naj verjamemo v prevare in lepe besede, za katerimi ni ustreznih čustev in dejanj. Prevelika zahtevnost do sebe, divja ambicija, hlepenje po slavi, nevera v svoj talent ... vse to nas oddaljuje od moči, da bi zapuili svoji resnici. Vse to bo razjedalo našo vero v možnost, da bi se lahko uveljavili pravično in dali prostor tudi drugim. Pred kratkim sem brala svoj spis (imela sem 12 let), v katerem sem opisovala velikonočne praznike v družini. Nisem mogla verjeti: vsak stavek je bil neiskren, vse je bilo izmišljeno, saj danes dobro vem, kaj sem tedaj doživljala. Spis je prekipeval od navidezne nedolžnosti, veselja, ponižnosti, dobrote ... vse je bilo tragično zlagano in obenem vem, da sem trdno verjela v vse to in da je bila pot do razkritja iluzije in zametkov iskrene ljubezni do sebe in sočloveka dolga desetletja. Tako da ne vem, ali naj se sebi iz tistega spisa smilim ali naj se zgrozim, saj posledice take drže poznam. Vzgoja, v kateri od otroka pričakujejo, da je mali svetnik, ustvarja hinavsko in zavistno držo. Tega sem se zelo težko osvobodila.

Veliko mi je dala misliti vaša izjava, da v življenju še niste srečali človeka, ki bi bil hkrati pošten in naiven. Lahko razložite?

Naivnost ni ne nedolžna ne pravična. Moder človek zmore nedolžno prodornost, ker ločuje videz in resnico, naivnež pa ne ve, kaj dela sam in kaj delajo drugi. Ne pozna sveta, kot je, v svoji omejenosti ne more prispevati k pravičnosti. Tudi vase se ne poglablja. Če bi preverjal sebe, bi se srečal s težo osebne resnice in človekove narave in bi ga naivnost minila. Zavedal bi se zapletenosti moralnega življenja in svoje nepopolnosti. Kako boš preverjal novice in govornice drugih, če niti resnic svojega osebnega življenja ne znaš preverjati?

Laže se je zatekati v iluzije?

Nasedanje na iluzije, ki je tipično za naivnega človeka, ne pomeni le, da smo žrtve prevar od zunaj, ampak tudi, da živimo v prividih o sebi in najbližjih. Zgolj s poštenostjo na primer ne morem prepričati drugim, da me izkoristijo in zlorabijo moje delo. Osebnostem kot bivša naivna oseba najtežje sprejela prav dejstvo, da sem soodgovorna, če me iz-

